

Loose parts play: nooit te oud om te spelen!

Spel in de bovenbouw? Dat is toch voor in de pauze of tijdens gym? *Loose parts play* is een krachtige manier om betekenisvol leren te stimuleren. Ook in groep 7 en 8! Het wakkert niet alleen creativiteit, sociale vaardigheden, nieuwsgierigheid en zelfsturing aan, maar draagt ook bij aan onderwijsdoelen.

TEKST **PLEUN SCHAEFFER** | FOTO'S **VINCENT VAN DEN HOOGEN**

Loose parts play is het spelen met materialen die geen vooropgezet speel- of leerdoel hebben. Materialen die 'niets' zijn, maar alles kunnen worden. Denk aan een ton, tak, emmer, doek, touwen, pallets, buizen, dozen, kastanjes, pannen... Een plank is de ene keer onderdeel van een uitdagend parcours en de volgende keer het dak van een hut. Door deze materialen als speelmateriaal in te zetten, geef je kinderen de ruimte om zelf keuzes te maken in hun manier van spelen. De mogelijkheden zijn eindeloos!

Bij *loose parts play* gaan speelplezier en ontwikkeling hand in hand. Allerlei verzameld en hergebruikt materiaal heeft bovendien een grote herkenbaarheid voor kinderen. Het is levensecht en heeft verschillende structuren, gewichten en vormen. Al spelend ontdekken kinderen zichzelf en de wereld. Ze gebruiken hun eigen creativiteit en fantasie.

FYSIEK + ABSTRACT = EFFECTIEF

Het gebruik van *loose parts* tijdens lestijd biedt kinderen de kans om zich spelenderwijs te ontwikkelen. Deze manier van spelen is zeker niet alleen geschikt voor kleuters. Het materiaal vormt een waardevolle aanvulling op lessen die aansluiten bij de onderwijsdoelen van de bovenbouw. Juist de connectie tussen fysiek materiaal en abstracte begrippen zorgt voor effectiever leren. En voor meer speels leerplezier.

Loose
parts play
maakt kinderen
bewust van duurzaam-
heid en het belang
van hergebruik en
circulariteit

Uit onderzoek van Erasmus+ (2023) blijkt dat kinderen bij het gebruik van losse materialen in de klas niet alleen meer plezier hebben tijdens het spelen. Ze kunnen ook beter samenwerken, meer zelfstandigheid ontwikkelen en minder afhankelijk worden van volwassenen. Werken met gerecyclede en natuurlijke materialen bevordert bovendien hun ecologisch bewustzijn.

OUT-OF-THE-BOX DENKEN

Als kinderen spelen met losse materialen, ontwikkelen ze nieuwe denkstrategieën die helpen bij het oplossen van problemen. Dit soort *open-ended spel* daagt de hersenen uit om nieuwe verbindingen te maken, wat de cognitieve ontwikkeling bevordert (Mieras, 2009). Het is ook een ideale manier om de creativiteit van kinderen te stimuleren. Door zelf te experimenteren met materialen,

leren kinderen over eigenschappen zoals vorm en grootte en ontwikkelen ze het vermogen om out-of-the-box te denken.

Bij het samen spelen, moeten kinderen communiceren, luisteren, compromissen sluiten en vaak conflicten oplossen. In een leeromgeving met *loose parts*, zijn kinderen beter in staat om sociale problemen op te lossen. Ze leren namelijk effectiever communiceren en samenwerken in een setting die geen vastgestelde richtlijnen of oplossingen heeft, maar waarin zij zelf verantwoordelijk zijn voor de keuze die ze maken. Kinderen die regelmatig met losse materialen spelen, worden zelfstandiger in hun leerproces. Ze zijn volgens het Erasmus+-onderzoek (2023) minder afhankelijk van volwassenen en ontwikkelen meer vertrouwen in hun eigen kunnen. Daarmee sluit spelen met *loose parts* perfect aan op de onderwijsdoelstellingen van de bovenbouw, waarin leerlingen worden aangemoedigd om zelfstandig te werken en verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen leerproces.

Deze aanpak
vraagt om
vertrouwen in de
ontwikkelkracht van
kinderen

DUURZAAMHEID

Een ander belangrijk voordeel van *loose parts play* is dat het kinderen bewust maakt van duurzaamheid en het belang van hergebruik en circulariteit. De materialen die worden gebruikt, zijn vaak gerecycled of afkomstig uit de natuur. Dat biedt een mooie kans om kinderen te laten nadenken over milieu- en duurzaamheidskwesties, de invloed op hun omgeving én hen te leren over de noodzaak van duurzame keuzes.

Als kinderen met natuurmateriaal werken, zoals takken, stenen en bladeren, krijgen zij ook een dieper begrip van de natuur om hen heen (Maas, 2023). Het gebruik van zulke materialen kan kinderen helpen om de waarde van het milieu te begrijpen. En het moedigt hen aan tot duurzamer gedrag, een essentieel leerdoel in deze tijd.

ANDERE KIJK OP KERNDOELEN

Met *loose parts play* creëer je een leeromgeving waarin kinderen betekenisvol leren en zich ontwikkelen vanuit intrinsieke motivatie. Dat vraagt van leerkrachten om anders te kijken naar de kerndoelen. In plaats van specifieke kerndoelen na te streven, helpt deze aanpak om op een ruimere en meer open manier naar leren te kijken. Kinderen ontdekken hun eigen mogelijkheden, experimenteren en vinden oplossingen vanuit hun eigen perspectief. Zo werk je nog steeds aan leeropbrengsten, maar vanuit een mindset die ruimte biedt voor eigenaarschap en authenticiteit.

Zo'n aanpak kan best spannend zijn. Het vraagt om het loslaten van vertrouwde methoden. En vertrouwen in de ontwikkelkracht van kinderen. Dit betekent dat je als leerkracht een open houding aanneemt, je laat leiden door wat

kinderen doen en ontdekken en hierop inspeelt. Het is een uitdaging, maar ook een kans om jezelf te ontwikkelen en je onderwijs te verrijken. Door te kijken naar wat kinderen doen, te vragen wat ze nodig hebben en hen te begeleiden in hun eigen proces, leg je een basis voor duurzame en betekenisvolle leerervaringen.

ZO PAK JE DAT AAN...

• WERELDORIËNTATIE

Loose parts play kan uitstekend worden ingezet om abstracte concepten tastbaar te maken, zoals duurzaamheid en geschiedenis. Laat leerlingen een circulaire stad ontwerpen met losse materialen. Bespreek de rol van hergebruik, energiebronnen en natuur. Dit stimuleert systeemdenken en verdiept hun begrip van duurzaamheid.

Of geef leerlingen de opdracht een maquette te maken van een historisch gebouw met gerecyclede materialen, zoals een middeleeuws kasteel. Laat hen onderzoeken welke functies het gebouw had en hoe het was opgebouwd.

• TAAL

Loose parts kunnen ook gebruikt worden als inspiratiebron voor taalactiviteiten. Laat leerlingen met verschillende materialen een setting of personage creëren. Gebruik dit als startpunt voor een verhaal, waarbij ze werken aan structuur, woordenschat en creatieve expressie.

Open-
ended spel
daagt de hersenen
uit om nieuwe
verbindingen te
maken

• BURGERSCHAP

Loose parts play

biedt een speelse manier om thema's zoals samenwerking, inclusiviteit en verantwoordelijkheid te behandelen. Laat leerlingen met allerlei verschillende materialen een nieuw stuk land bouwen, met steden en dorpen, waarin iedereen gelijk behandeld wordt. Bespreek de keuzes die ze maken en hoe deze bijdragen aan een rechtvaardige samenleving. Of gebruik groepsopdrachten om sociale vaardigheden te oefenen, bijvoorbeeld door leerlingen samen een brug te laten bouwen die een bepaald gewicht moet dragen. Reflecteer na de activiteit met vragen. Hoe hebben jullie samengewerkt? Wat hebben jullie geleerd over elkaar?

GEWOON DOEN!

Hoeveel je er ook over leest of vertelt, de magie van *loose parts play* wordt pas echt duidelijk als je het zelf probeert. Dus ga vooral aan de slag. Zie het spelen met losse materialen als een experiment. Falen mag, het gaat om uitproberen. Je bent nooit te oud om te spelen!

6x loose parts play in de bovenbouw

Als leerkracht kun je in een paar simpele stappen *loose parts play* integreren in je lespraktijk. Zo maak je van spel een onmisbaar onderdeel van het onderwijs en geef je leerlingen de ruimte om te ontdekken en te groeien op een manier die aansluit bij hun natuurlijke nieuwsgierigheid.

1 Denk na over waarom jij wilt inzetten op spelen en leren met loose parts

Wat is jouw drijfveer? Waarin geloof je? Denk ook na over welke voordelen jij vindt dat *loose parts play* heeft voor de ontwikkeling van kinderen en hoe dit past binnen de visie van jouw of jullie onderwijs. Dit vormt de basis voor het aanbieden van deze manier van spelen en leren.

2 Maak een materiaallijst

Verzamel veel verschillende materialen: van dingen uit de natuur tot technische onderdelen. Loop eens een rondje door de school. Kijk in de berging, het rommelhok, buiten op het schoolplein of in je eigen garage, op zolder of in het bos. Wat heb je al? En wat kun je nog gebruiken? Je kunt ook materialen vragen bij ondernemers in de buurt, zoals een fietsenmaker (voor oude binnen- en buitenbanden) of kringloopwinkel. Lastig om te kiezen? Maak materiaal-collecties voor specifieke thema's, bijvoorbeeld techniek, koken, bouwen en seizoenen.

3 Begin klein

Bepaal hoe je het spelen met losse materialen introduceert. Waar? Buiten op het schoolplein? In de klas? Op een vaste plek of in een tijdelijke zone? Alleen in de pauze of tijdens lestijd? Met alle kinderen of een deel van de klas? Hoe? Bereid je iets voor of verras je de kinderen? Begin klein, ook voor leerlingen is deze manier van spelen en leren nieuw. Zie het als een interessant experiment!

4 Neem een open houding aan

Laat je leiden door wat kinderen doen en ontdekken en speel hierop in.

Observeer het spel en leerproces van de leerlingen. Wat doen ze? Waar gaat hun interesse naar uit? Wat gaat er om in hun hoofd en hoe verhouden ze zich tot elkaar? De kracht van observeren is niet te onderschatten. Het levert je een schat aan informatie op om op in te spelen en te kijken naar de leeropbrengsten die hieruit voortvloeien.

5 Stimuleer reflectie

Bij het spelen met losse materialen gaan kinderen vanzelf op zoek naar wat je met de materialen kunt doen. Hoe kun je tussen die twee stapels autobanden een stevige brug maken? Na het spelen sta je samen met de leerlingen stil bij dit denkproces. Laat leerlingen vertellen wat ze hebben geleerd, welke problemen ze tegenkwamen en hoe ze deze oplosten.

6 Maak keuzes

Leuk, al die materialen. Maar waar laat je alles? Laat leerlingen hierover meedenken. Bespreek met hen waar en hoe jullie alles opbergen. Een opruim-aanpak die door de kinderen mee bedacht en georganiseerd wordt, heeft vanzelf meer draagvlak en kans van slagen. Geef je leerlingen een duidelijke rol en verantwoordelijkheid.

De literatuurlijst vind je op jsw.nl/artikelen

PLEUN SCHAEFFER

is eigenaar, adviseur en projectleider bij Speelmakers. Zij ondersteunen professionals die kinderen vrij, avontuurlijk en uitdagend willen laten spelen.